

Arbeiderpartiets regionkonferanse for Nord-Norge,

Bodø 16. juni 1991

Partileder Gro Harlem Brundtland

ARBEIDERPARTIETS PROFIL I VALGKAMPEN

KOMMUNEVALGKAMPEN

I dette valget har vi ett hovedmål: å få flest mulig representanter i kommunestyre og fylkesting i alle deler av landet. Det er vår styrke i disse lokale organer som gir grunnlag for valg av ordførere og andre lokale tillitsmenn. Det står om å skaffe tilslutning til våre ideer og til våre prioriteringer i praktisk politikk.

Til tross for regjeringsslitasje - Vi er ikke slitne! Det regner jeg med ikke dere er heller.

Vår profil må lokalt preges av at vi er de brede folke- gruppernes parti. Vi og våre representanter skal demonstrere at vi vil være best istand til å ivareta deres og lokal- samfunnenes interesser. Ikke fordi vi kan stille opp for ethvert populært krav i alle enkeltsaker. Populisme er ikke vår stil. Når vi best kan ivareta interessene til folk flest er det jo nettopp fordi vi både lokalt og nasjonalt bygger på et sosialdemokratisk helhetssyn og på klare prioriteringer av arbeid, miljø og barn og unge.

I synet på fellesskapets oppgaver går de dypeste politiske motsetningene mellom Høyre og Fremskrittspartiet på den ene side og de andre partier på den annen side.

Arbeiderpartiet har fått gjennomslag for et bedre skattesystem både for bedrifter og personer.

For å være sikre på at enkelt- personer og bedrifter ikke skulle tape på omleggingen, la vi inn drøye to milliarder i skattelette. For å få til bred enighet, bl.a. om måten å dele næringsinntekt i en persondel og en bedriftsdel, har vi vært med på lettelser på vel en halv milliard i tillegg. Dette har betydning bl.a. for småbedrifter i distriktene.

I Stortinget har Høyre lagt fram overbud i form av lettelser på 9 - 10 milliarder kroner utover dette. Og Fremskrittspartiet har gått enda lenger. Høyre har ikke sagt fra om hva de isåfall vil skjære ned på. Men det sier seg selv at kommuner og fylkeskommuner ikke kan gå fri dersom det skal gis skatte- lettelser i 10-milliard-klassen.

Dette er og må bli et hovedtema i kommunevalgkampen:

Det gjelder viljen til å sikre et økonomisk fundament for fellesskapets ytelser. Kommunene og fylkene, ikke minst i Nord-Norge, kan ikke gi eldre og barn og befolkningen for- øvrig den service de har krav på om inntektsgrunnlaget rases gjennom overdådige skatteløfter. Vi må ikke la Høyres talere få sjanse til å lykkes med sitt spill - å stå på Stortingets talerstol å dele ut milde gaver, og særlig til de som har mest fra før, og så late som dette ikke får konsekvenser for våre skoler, for vår eldreomsorg og for andre viktige oppgaver i kommuner og fylker. På lokalplanet har jeg ennå tilgode å høre noen Høyre-ordfører si at hans kommune får for mye penger fra staten! Her har jeg aldri oppdaget noen sammenheng! - Klager på for høyt skattenivå - og påstanden om for lite til kommunene, har jo vært gjengangere.

Det er bare Arbeiderpartiet som kan vise til politikk som henger sammen nasjonalt og lokalt. Vi lover ikke gull og grønne skoger. Også kommuner og fylker må i større grad enn før rasjonalisere og omdisponere ressurser for å løse de viktigste oppgavene.

Jeg møter ingen som føler at kommunesektoren nå har for mye penger. Men likevel var det altså slik at Regjeringen Syse, med full deltakelse fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, la opp til en kommuneøkonomi for i år som ville gitt kommuner og fylkeskommuner omlag 2 milliarder mindre enn de nå får med Arbeiderpartiets opplegg. Ved budsjettvedtaket for 1991 plusset vi på omlag 1,6 mrd. kr. Det ga en inntektsvekst på 3 pst istedetfor de vel 1 1/2 pst som Syse-regjeringen la inn.

Nå i Revidert, har vi lagt inn ytterligere nærmere 400 mill kr, til eldreomsorg og vedlikeholds- og byggeoppgaver i kommunene.

Fristilt fra Høyre, er det ikke vanskelig å få med Senterpartiet og Kristelig Folkeparti på gode tiltak til fordel for kommuner, fylker og distrikter. Det skal vi være glade for.

Nå ser vi også at det borgerlige samarbeid løses opp ute i kommuner og fylker på samme måte som det har skjedd på Stortinget. Men vi er nødt til å minne Senterpartiet og Kristelig Folkeparti om hva som faktisk skjedde da de gjennom Regjeringen Syse satt med ansvar for selv å lage budsjetter.

En styrket kommuneøkonomi som vi skal føre videre med en ytterligere realvekst for neste år på minst 1 1/2 prosent, sprang direkte ut av den strategi-diskusjonen partiet selv hadde gjennomført.

Det var fjorårets regionkonferanser og tilslutt landsstyret som satte arbeid, miljø og barn og unge på topp. Vi ville at dette skulle prege partiets arbeid på alle nivåer. De ekstra midler for kommuner og fylker som vi la inn, først i stortingsgruppas alternative budsjett, og så ved den nye regjeringens konkrete budsjettendringer, ble målrettet mot akkurat disse oppgavene. Jeg vet godt at ikke alle ordførere og rådmenn var like glade for det! Men skal vi som parti ha en felles strategi og felles mål, må vi ha virkemidler så vi

kan forfølge våre mål på alle nivåer.

Og det er denne, felles profil vi også skal ta med oss ut i valgkampen.

Vi kan vise hvordan vi har gjennomført en lang rekke tiltak for å prioritere arbeid, miljø og barn og unge. Dette har vi gjort både nasjonalt og lokalt og vi skal følge opp disse målene også i året som kommer.

Gjennom praktiske eksempler må vi få fram de lokale tiltak som er truffet for å følge opp de strategiske satsinger på arbeid, miljø, barn og unge.

Men samtidig er det viktig å ha kunnskap om, og bringe videre, det som er gjort og skal gjøres nasjonalt.

TILTAK FOR ØKT SYSSELSETTING

Siden det borgerlige samarbeid brøt sammen i fjor høst og et flertall i Stortinget ba Arbeiderpartiet om å danne regjering på nytt, har "arbeid for alle vært jobb nr 1" både for regjering og stortingsgruppe.

I løpet av noen få uker forandret vi innretningen på budsjettet. Skatteopplegget fikk en annen fordelingsprofil og vi økte den samlede offentlige innsats med omlag 4 mrd. kroner. Kommunesektoren ble som nevnt styrket vesentlig. Statlig vedlikehold og byggevirkosomhet fikk økte rammer. Arbeidsmarkedstiltakene ble økt med 650 mill. kr. samtidig som arbeidskontorene fikk økt bemanning. Statsbankenes rammer for boligbygging ble økt med 2 mrd. kroner.

Dette er viktige bidrag i kampen mot arbeidsledigheten.

Men, denne kampen, for økt sysselsetting må føres både på kort og lang sikt. Det er bare gjennom et styrket næringsliv i alle deler av landet at vi kan legge grunnlag for varig økt sysselsetting. Det dreier seg om grunnlaget for verdiskaping og om å gjøre oss mindre avhengige av olje og gass. Oljereservene er begrensede og prisene svinger. Vi trenger industri og annet næringsliv som både ute og hjemme kan konkurrere, gi inntekter til landet og trygge arbeidsplasser. Vi må føre videre et systematisk arbeid for å holde kostnadene nede og bedre bruken av våre ressurser. På bedriftssiden er det dette den nye skattereformen i stor grad dreier seg om. Vi må satse mer og få mer ut av forskning og utvikling. Det statlige apparat for nærings- og distriktsutvikling må bli mer slagkraftig.

Det tar tid før en bedre næringspolitikk slår direkte ut i økt sysselsetting. Derfor må vi bruke mulighetene i den offentlige sektor, særlig de som samtidig går inn i en langsiktig strategi. Vi glemmer ikke de som nå er hardest rammet av ledigheten.

Spesielle tiltak settes inn for de langtidsledige. Alle som faller ut av trykdesystemet etter 80 uker skal gis et tilbud om arbeid eller tiltak. Tiden mellom dagpengeperiodene er redusert fra 26 til 13 uker.

Alle under 20 år blir sikret tilbud om arbeid, utdanning eller spesielle tiltak.

Staten gir tilskudd til alle nye elevplasser som fylkene oppretter og det blir også gitt tilskudd til utstyr, ikke minst for å sikre et bredt nok yrkesfaglig tilbud. Det er opprettet flere tusen nye plasser. Jeg tror vi trygt kan si at opptaket til de videregående skoler er bedre forberedt i år enn noen gang før.

I tillegg opprettes det nærmere 9.000 nye studieplasser i høyere utdanning i høst. Etablering av et "Norgesnett" innenfor høyere utdanning vil ikke minst

virke positivt for høyere utdanning i Nord-Norge, der også disse institusjoner vil få klare nasjonale oppgaver.

Regjeringen Syse ga i fjor inntrykk av at sysselsettingen var på veg opp. Nye tall viser at sysselsettingen faktisk var på veg ned gjennom annet halvår 1990 og inn i 1991.

Det har vist seg tungt å snu en slik trend. Vi må regne med at ledigheten blir liggende svært høyt også i sommermånedene, bl.a. fordi mange arbeidsmarkedstiltak da midlertidig trappes ned.

Desto viktigere er det at vi gjør det som er mulig for å skape arbeid for flere i årene som kommer.

I Revidert Nasjonalbudsjett har Regjeringen derfor lagt fram et tre-årsprogram med kritisk gjennomgang og innsparinger i overføringsordninger som betyr lite for sysselsettingen . Pengene skal brukes til utbygging av veger og annen infrastruktur, til miljø og utdanningstiltak og til omsorgstiltak i kommunene. Utover dagens budsjetter kan dette gi 3 mrd. ekstra til styrket sysselsetting i 1992 og 4-5 mrd. i 1993. Allerede i år gir det grunnlag for følgende ekstra tiltak:

- * 625 mill kr i økte bevilgninger til bygging av riksveger, herav 100 mill kr til Nord-Norge.
- * Økte jernbaneinvesteringer med 50 mill kr. samt 40 mill kr. til kollektivtrafikk i Oslo.
- * Statlige nybygg- og vedlikeholdsprosjekter for 310 mill kr.
- * Energiøkonomisering gjennom opprusting av eldre kraftverk.

- * Miljøverntiltak med 125 mill. kr.
- * Styrking av eldreomsorg med 200 mill kr.
- * Støtte til kommunale vedlikeholdsarbeider med 175 mill kr.
- * Utbygging av navigasjonssystemet Loran c for 60 mill kr.

For å få fart på privat sektor, er lavere renter det viktigste virkemiddel. Moderate inntektsoppgjør, nøktern budsjettpolitikk og en prisstigning på vel 3 1/2 pst har gjort det mulig å senke Norges Banks rente med 1 pst. de siste par måneder. Pengemarkedsrenten er nå den laveste siden 70-årene. Og nå følger også bankene etter. Forsikringselskapene har satt ned sine renter med 3/4 pst. Regjeringen sørget for at rentene i Husbanken og Lånekassen gikk ned med 1 pst fra 1.mai. Fra 1. januar 1992 går renten i lånekassen ytterligere ned.

Krisen i bankene virker som en bremse på næringsutviklingen. Ikke minst gjelder det her nord. Regjeringen har derfor både sørget for et Statlig banksikringsfond og på å bruke mulighet-ene skatteomleggingen gir til å styrke bankenes egenkapital.

Å få bankene til å fungere skikkelig er også viktig for bedriftene og for husholdninger som tynges av gjeld. Men vi har også her lagt opp til direkte tiltak for de som sliter med tung gjeld. Sammen med lavere renter kan dette også bidra til å få mer fart i omsetningen av brukte boliger og i sin tur legge grunnlag for investeringer i nye boliger og andre nybygg.

TILTAK FOR BEDRE MILJØ

Regjeringen har bevisst søkt å kombinere tiltak for bedre miljø med økt sysselsetting. Det gjelder bl.a. at ordningen "arbeid for trygd" er brukt til å utføre konkrete oppgaver innenfor naturvern og friluftsliv, økt innsats mot kloakkforurensing og andre tiltak mot vann-forurensing.

De største utfordringene på miljøområdet vet vi knytter seg til kampen mot luftforurensinger og klimaforverring. Det dreier seg om å legge om vårt produksjons og forbruksmønster. Det er ikke nok å innføre avgifter, slik den forrige regjering foreslo. Vi må også treffe positive tiltak. Derfor la Arbeiderpartiet inn midler for å styrke kollektiv-transporten, ikke minst i byer der det bør være mulig å redusere bil-bruken vesentlig.

Vi skal forene vårt miljøansvar med en offensiv næringspolitikk der vi også tar i bruk de muligheter norsk gass gir for ny virksomhet, ikke minst i distriktene. Det er en av grunnene til at Regjeringen har engasjert seg sterkt til fordel for bedre internasjonale miljøavtaler. Nye miljøavtaler må bygge på at vi bruker pengene der de kan gi størst effekt for å redusere utslippene av skadelige stoffer. Det er noe av bakgrunnen for den modellavtale Norge nå har utarbeidet sammen med Polen, om å kunne bruke noen av de penger Polen skylder vestlige land til å lage bedre miljø. Fordi Norge er kommet nokså langt med å ta i bruk moderne teknikk og redusere utslipp av farlige stoffer, koster det mange ganger så mye å få til en ekstra reduksjon av utslipp i Norge, enn det gjør i Polen. Norge skal være en pådriver i internasjonalt miljøvern, - i første rekke ved å komme opp med gode forslag og modeller for å løse problemene der de oppstår, men selvsagt også ved å gjøre vår del av jobben her hjemme.

TILTAK FOR BARN OG UNGE

Det er en imponerende liste over konkrete tiltak vi har fått gjennomslag for når det gjelder barn, unge og familier:

- * Opprettelse av et eget Barne- og familiedepartement.
- * Lønnet fødselspermisjon er utvidet med 5 uker til 38 uker med 80% kompensasjon. Målet om et års lønnet permisjon skal nås i løpet av 1993.
- * Utbyggingstakten for barnehager er økt fra 10 til 15 000 nye plasser i 1991, med økt statlig driftstikskudd fra 36% til 39% og et engangs stimuleringsstikskudd på 10 000 kr. pr. plass. Regelverket forenkles.
- * Det er gjennomført lovendringer som gjør det lettere for kommunene å vinne erfaringer med nye barnehage- og omsorgstilbud, og som legger til rette for å gi tilbud for 6-åringene i skolen.
- * Det stimuleres til utbygging av heldagstilbud. Skolefritidsordningene er styrket slik at 30-35 000 barn kan få slike tilbud kommende skoleår, mot 12 000 i fjor.
- * Det er iverksatt et nasjonalt program for utvikling av barnevernet. I år er det satt av 300 mill kr. til dette. I tillegg er det gitt tilsagn om 200 mill kr. ekstra som betales ut neste år. Antall ubehandlede barnevernsaker var allerede 1.mai redusert med 40%. Det bygges ut barnevernvakter og nye organisasjonsformer for barnevernet i mange kommuner. Bl.a. er det nylig opprettet en barnevernvakt her i Bodø.

DISTRIKTSPROFIL OG LANDBRUKSOPPGJØR

Forslaget om en Statens Nærings- og Distriktsutviklingsbank har fra Arbeiderpartiets side tatt sikte på å styrke både nærings- og

typer produksjon, at ingen skal trekkes for denne tiendelen mer enn en gang. Dette vil bl.a. ta hensyn til de samiske interessene i denne saken.

Billigere kraftfor kommer bønder i Nord-Norge til gode. Produksjonskostnadene blir lavere. Råvareprisene til industrien holdes nede - og forbrukerne får et billigere produkt. Vi er fullt klar over konkurranseforholdet mellom grovfor- og kraftforbaserte produksjoner. Grasproduksjon er eneste mulighet i enkelte distrikter, og således en ressurs vi må ta vare på. Det er jo nettopp derfor det er lagt inn ekstra areal- og grovfortilskudd som går nettopp til disse produsentene.

Nord-Norge kommer altså bra ut av dette oppgjøret, slik vi har tatt sikte på. Årets oppgjør er samtidig det første steg i retning av et system som blir godtatt internasjonalt. I de internasjonale forhandlinger som pågår, har Norge hevdet retten til å støtte bosetting, miljø og distrikter. Slik støtte - som skal være produksjonsnøytral - har oppslutning i internasjonale organer. Det vil være avgjørende for distriktene og Nord-Norge at vi når fram her.

La meg til slutt understreke at det er et hav av avstand mellom det raseringsstandpunkt Fremskrittspartiet står for, og den fremsynte omlegging Arbeiderpartiet mener er nødvendig. Hensynet til distriktene må fortsatt være en hovedsak i landbrukspolitikken. Dette vil vi følge opp i behandlingen av Alstadheim-utvalgets innstilling i året som kommer.

ET BEDRE SKATTESYSTEM

I uken som kommer vil Stortinget sluttbehandle den store skattereformen. I Arbeiderpartiet har vi arbeidet helt siden slutten av 70-årene for å få til et nytt og mer rettferdig system. Det nåværende er helt gjennomhullet av fradrags-ordninger og fører til en urettferdig fordeling av skattebyrdene. Det er i dag ofte stor forskjell i hva som betales i skatt mellom folk med nokså

lik reell inntekt og betalingsevne. Mennesker med høy lønnsinntekt men små fradrag betaler idag ofte mye mer enn de som har andre typer inntekter eller store fradrag. Når skattelistene legges ut hver høst er det lite samsvar mellom den skatt som betales og de ressurser den enkelte rår over. Nullskatteyttere og gratispassasjerer er en belastning for skattemoral og velferdssamfunn. Denne urettferdighet må vi gjøre noe med!

De mange fradrags- og avskrivnings-ordningene har ført til at næringslivets investeringer ofte er mer preget av ønsker om å spare skatt enn av reell lønnsomhet. For myndighetene har det kompliserte systemet også gjort det vanskelig med effektiv kontroll.

Skattesystemet er en av årsakene til at vi får mindre igjen av det vi satser her i landet - at kapital og arbeid kaster mindre av seg enn i de fleste andre industriland. Det har vi ikke råd til. Vi må sikre et bedre grunnlag for velferds-samfunnet.

Arbeiderpartiet og Regjeringen har tre hovedmål med reformen:

- Vi vil sikre grunnlaget for et høyt fellesforbruk gjennom et enklere og bedre skattesystem.
- Vi vil ha større rettferdighet, særlig mellom lønnstakere og næringsdrivende.
- Vi vil ha et system som bidrar til bedre bruk av våre ressurser og gir grunnlag for økt sysselsetting og verdiskaping.

I sum vil de fleste lønnstakere tjene litt på skattereformen allerede i 1992, men det er ikke det vesentlige. Hovedsaken er at vi alle som samfunn og

enkeltpersoner i det lange løp vil tjene på at vi får et bedre system. - Et system med færre huller og lavere satser der bedrifter og enkeltpersoner oppfordres til å investere fornuftig for seg selv og samfunnet. - Et system der vi sikrer fellesskapet de inntekter som trengs for et moderne velferdssamfunn og gode helse- og utdanningstilbud.

I forhold til påstander som er kommet, er det nødvendig også å påpeke: Det er ikke tale om store økninger av avgiftene. Avgiftsøkningene for 1992 vil bli klart mindre enn det Regjeringen Syse foreslo for 1991. Virkningene utover justeringer av særavgiftene for den vanlige prisstigning, vil etter Regjeringens opplegg bli ca 0,3 pst. på prisindeksen.

Sammenhengen mellom skatt og sysselsetting kommer inn på flere måter. Vårt høye nivå for sysselsetting i Norge sammenliknet med mange andre land, er knyttet sammen med et høyt fellesforbruk. For å sikre dette fellesforbruket trenger vi et relativt høyt skattenivå. Desto viktigere er det at selve systemet virker så godt som mulig på resten av økonomien. Her har det nåværende system hatt store svakheter. Det nye system vil peke fram mot en bedre ressursbruk og klare gevinster i form av økt produktivitet og vekst. Det vil gå inn i en bredere strategi for å ruste opp og effektivisere alle deler av vårt produksjonsliv. Fordi vi gjennomfører skattereformer og andre tiltak for å øke effektiviteten i vårt produksjonsliv vil det være forsvarlig å satse også på kortsiktige tiltak som kan gi større vekst og sysselsetting.

I Stortinget har Regjeringen fått tilslutning til alle viktige hvoedtrekk ved reformen. Mellompartienes tilslutning til vårt personskatte-opplegg er så klart at avisene har kunnet trykke oppigjen sine tabeller fra april når virkningene skal illustreres. Når det gjelder modellen for å dele næringsinntekter i en person- og en bedriftsdel, er alle større partier, også Høyre enige, etter enkelte justeringer av Regjeringens opplegg. På dette teknisk vanskelige område er det viktig med et bredt flertall. Men det er ingen del

av skattereformen som bare bygger på samarbeid mellom Høyre og Arbeiderpartiet.

Når det gjelder å foreta lettelser i formuesskatt og enkelte avskrivings-satser går det borgerlige stortingsflertall lenger enn vi ønsker. Helheten i reformen er likevel så god at vi -på samme måte som pressen har gjort det - må markere stortingsbehandlingen som en seier for Regjeringen og Arbeiderpartiet.

EØS-FORHANDLINGENE

Arbeidet for en omfattende EØS-avtale er en viktig del av Regjeringens politikk for full sysselsetting. Vi står nå midt i innspurten av EØS-forhandlingene. Til uken avholdes et avgjørende felles ministermøte mellom EFTA- og EF-landene. Da må de siste bitene falle på plass. Vi er allerede kommet langt. Vi står nært ved den omfattende EØS-avtale som et bredt stortingsflertall har gitt sin støtte til ved flere anledninger siden 1988.

Likevel er det de som fortsatt diskuterer Norges behov for et nytt og bedre alternativ. Senest for et par uker siden var det at "Nei til EF" nå sier nei til medlemskap, nei til en EØS-avtale, nei til en reforhandlet frihandelsavtale og ja til dagens frihandelsavtale.

Men er dette et nytt og bedre alternativ? Dette er jo i sum en argumentasjon som bygger på at alt skal være som før. At forandringene i Europa ikke stiller noen nye krav for Norge, og at vi som det eneste vest-europeiske landet vil finne våre interesser vel ivaretatt med gårdsdagens løsninger.

Vi har erfaringer for at et sak-til-sak samarbeid basert på dagens frihandelsavtale ikke ivaretar våre interesser. Vi prøvde dette midt på 1980-tallet. Men vi greide ikke å holde tritt med forandringene i EF. Vi fikk

ingen mulighet til å påvirke EFs lovgivningsprosess. Frihandelsavtalene omfatter bare handel med industrivarer, og inneholder ikke noe om handel med tjenester. De har ingen felles regler for personers opphold og arbeid i andre europeiske land. De berører heller ikke kapitalens bevegelse mellom landene. Og ikke minst; de gir ikke noe felles grunnlag for å videreutvikle det vest-europeiske samarbeidet til nye områder som miljøvern, utdanning, forskning og sosiale spørsmål. Ut fra arbeiderbevegelsens mål er dette vesentlige svakheter.

Utfordringen handler om å gi næringslivet forutsigbare rammebetingelser for investering og planlegging. Oppstår det usikkerhet om hvorvidt det vil bli mer gunstig å flytte ut: ja, da kan balansen tippe i gal retning. Det vil ramme arbeidsplassene, det vil føre kapital ut av landet, og det vil svekke vårt teknologiske fundament. Derfor var det avgjørende for oss å sende et klart signal: En avtale mellom EFTA og EF skal sikre like konkurransevilkår for bedriftene i de 19 EØS-landene. Spillereglene skal være de samme. Dette har et bredt Stortingsflertall gitt klart uttrykk for ved flere anledninger de siste årene.

EØS-avtalen vil gi oss et felles regelverk for økonomisk virksomhet i Vest-Europa. Felles regler gir trygghet for likebehandling. Det hindrer at de store tar seg til rette. I Norge vet vi hva det vil si å stå utenfor når det internasjonale handelsklimaet blir tøffere.

Mange norske næringer, ikke minst i distriktene, opplever dumpinganklager og annen diskriminering på internasjonale markeder. Bak slike anklager ligger ofte utenlandske nærings-interesser som frykter norsk konkurranse. De presser sine lands myndigheter til å ilegge norske produkter straffetoll.

I EØS skal det være felles konkurranseregler, og det skal være ordninger for å kontrollere at reglene følges. Da kan man ikke anklage et land for å bryte

reglene uten å føre bevis for at det faktisk har skjedd. Ved å være deltager i et slikt system kan vi motvirke at våre konkurransedyktige produkter blir stengt ute fra de sentrale europeiske markeder.

Den EØS-avtalen som nå avtegner seg ivaretar viktige norske interesser. Det felles regelverket faller på plass. Det gjør også institusjonene. Vi har fått en beslutningsprosess som gir full adgang for deltakelse fra våre eksperter. Endelige beslutninger skal fattes ved enstemmighet. Vi har fått en egen EØS-domstol som skal avgjøre tvister og som skal sikre lik fortolkning av regelverket. Vi har fått en beskyttelsesklausul som gjør det mulig for et EFTA-land å sette avtaleforpliktelsene til side når nasjonale ubalanser oppstår.

Sentrale krav fra fagbevegelsen blir ivaretatt. Den endelige vurdering får vi alle foreta når avtalen foreligger i sin helhet. Vi har lagt stor vekt på strenge krav til standarder for helse, sikkerhet og miljø, og vi har fått gjennomslag. Norske standarder blir ikke senket som en følge av EØS-avtalen. Vi har tvert i mot bidratt til at EF har utviklet sitt regelverk på en rekke områder. Dette gjelder særlig på miljøområdet.

Den beste måten å forsvare våre nasjonale rettigheter og velferdsordninger er å sørge for at de andre landene følger etter. Dette greier vi ikke ved å stå alene. Vi er på ingen måte tjent med at det oppstår noe gap mellom ordningene i Norden og resten av Europa. Det kan føre til at bedriftene investerer i land med de svakeste ordningene. Den beste garanti mot sosial dumping er at europeiske velferdsordninger og standarder harmoniseres oppover -og at de gjøres gjeldende i alle land.

Vi må imidlertid ikke ende opp med en situasjon der vi etterlever reglene, mens en del EF-land ikke gjør det. Om dette skulle skje kan vi ta saken opp til drøfting i EØS-komiteen av embedsmenn, eller i EØS-rådet av

ministre. Vi kan også bringe saken inn for domstolen.

Skulle det oppstå spesielle ubalanser av økonomisk, sosial eller miljømessig art i det norske markedet, kan vi påberope oss beskyttelsesklausulen som gir oss anledning til å sette avtaleforpliktelsene til side.

Dette ivaretar på en meget tilfredsstillende måte våre behov. Klausulen kan påberopes uten forhåndskonsultasjon dersom vi skulle finne det nødvendig. Domstolen kan ikke etterprøve vår vurdering om å iverksette klausulen. Derfor behøver vi ikke få forhåndsgodkjennelse for en rekke kriterier for utløsning av klausulen, det vil være vår egen vurdering som avgjør. De andre partene vil i dette tilfelle ha retten til å innføre balanserende tiltak. Disse tiltakenes rimelighet kan imidlertid prøves for domstolen.

Jeg vil gjerne fremheve betydningen av beskyttelsesklausulen når det gjelder hensynet til miljøet. Vi har fått gjennomslag for at klausulen kan anvendes dersom et miljøproblem er i ferd med å oppstå. Jeg understreker ordene i ferd med å oppstå. Det betyr at vi får innarbeidet det viktige føre-var-prinsippet i avtalen. Vi får rett til å handle før skaden er oppstått.

Et annet område som har opptatt fagbevegelsen er ordninger som kan sikre mot sosial dumping. Det er nå avklart at det vil være adgang til å innføre nasjonal lovgivning som påbyr at man ved korte oppdrag skal basere seg på vertskapetets arbeidsmiljøbestemmelser, arbeidstid, avtaleverk og lønnsnivå. Vi ser nå nærmere på om vi skal innføre en slik lovgivning i Norge. Det samme gjør Sverige. Også i EF er man i ferd med å lage bestemmelser som baserer seg på at vertskapetets regler skal gjelde. Kommunaldepartementet er gått i gang med å vurdere dette. Jeg har invitert fagbevegelsen til å komme med sine innspill i denne prosessen.

La meg også nevne at vi arbeider for å få overordnede målsettinger for den sosiale dimensjon inn i avtalen. Flere direktivforslag vil her bli fremmet i

tiden fremover. Vi får dermed anledning til å komme med våre innspill til de ulike forslagene.

I innspurten av så omfattende forhandlinger blir det alltid harde tak om de vanskeligste spørsmålene. Vi har hele tiden visst at en løsning på fiskespørsmålet ville bli et av de mest kompliserte områdene. Fisk vil utvilsomt bli et hovedpunkt når ministrene fra EFTA og EF-landene møtes i Luxembourg førstkommande tirsdag.

Frihandel med fisk har en lang forhistorie i EFTA.

Regjeringssjefsmøtet på Holmenkollen i mars 1989 er mest kjent for å ha gitt grønt lys for å gå i gang med EØS-forhandlingene. Men det møtet resulterte også i et annet viktig gjennombrudd, nemlig frihandel med fisk og fiskeprodukter i EFTA. Dette hadde vært et uløst spørsmål i EFTA siden 1960.

Nå er situasjonen altså den at det er frihandel med fisk i EFTA, og det er frihandel med fisk i EF. Derfor er det et klart felles EFTA-krav at det må være frihandel med fisk og fiskeprodukter også i EØS. Våre fiskeprodukter møter i dag tollsatser inn til EF-markedet. Det hindrer våre egne muligheter til å videreforedle den fisken vi selv henter opp av havet. Dette er et spørsmål om nye muligheter for Kyst-Norge, for bosetting, verdskapning og arbeidsplasser.

EF har svart på vårt krav med å kreve adgang til våre fiskeressurser. Også EF-landene, og da særlig de sørlige, har overkapasitet i fiskeflåten. Vår posisjon klar: Det blir ikke snakk om å oppgi eiendomsretten til våre fiskeressurser. I dag er kvotene i norsk sone på et lavmål. Dette har vi gjort helt klart overfor EF.

Vi har en fiskeriavtale med EF. Her samarbeider vi om en ordnet

forvaltning av ressursene i EFs og våre fiskeområder. Når det gjelder samarbeid om ressursene må dette ta utgangspunkt i prinsippene i fiskeritavtalen. I dag er fiskere både i EF og i Norge rammet av de dramatiske kvotereduksjonene. Når ressursituasjonen bedres vil kvotene kunne øke - for begge parter.

Det er ikke nytt at fisk er et vanskelig spørsmål for vårt forhold til Europa. Vi husker fra 1972 hvilken rolle situasjonen for fiskeriene spilte for mange nordmenns syn på medlemskap. Jeg tror EF først i ettertid ble klar over hvor viktig dette var for Norge.

Her har vi fortsatt en stor utfordring: Fiskeriene var viktig da, og er viktig nå. Dette har vi lagt stor vekt på å få skikkelig frem på politisk plan i EF-landene. Vi må motvirke den tendens som går ut på at Norge kun oppfattes som en oljenasjon. Vi har et langstrakt land med sammensatt næringsstruktur. Fiskeriene er en hjørnestensnæring for store deler av Norge.

Samtidig opplever vi at fiskeriene er viktig også for andre europeiske land. Derfor er det vanskelig å finne felles løsninger, også i EØS-forhandlingene. Norske forhandlere har et klart mandat; å finne en løsning som sikrer frihandel med fisk uten å gi opp eiendomsretten til fiskeressursene.

Da Stortinget diskuterte Stortingsmeldingen om Norges forhold til Europa i 1988 var det første gang siden 1972. Det brede flertall ønsket at vi løste våre næringsøkonomiske utfordringer gjennom et utvidet samarbeid mellom EFTA og EF. Det var en Arbeiderparti-regjering som fikk EØS-prosessen i gang. Det er en Arbeiderparti-regjering som vil fullføre prosessen etter at de borgerlige partiene kastet kortene.

Vi skal fullføre prosessen og vi skal holde den timeplanen vi er blitt enige

om. Vi skal sikre oss en EØS-avtale som kan stå på egne ben og som kan tre i kraft parallelt med det indre marked fra 1.1.93. Vi satser på at avtalen skal ferdigforhandles innen utgangen av juni. Til høsten legger Regjeringen frem en omfattende proposisjon om EØS-avtalen, slik at Stortinget kan fatte sine vedtak i løpet av 1992.

Samtidig setter vi som planlagt i gang en bred Europa-debatt i partiet. Da vil hele bredden av vårt forhold til Europa, også spørsmålet om medlemskap, bli diskutert. Vi skal ta oss tid til denne debatten, vi kan ikke, og vil ikke, fatte vedtak uten debatt. Vi skal heller ikke la oss forvirre av de som snakker om den store tidsnøden. Det er ikke riktig som enkelte hevder at "Europa-toget går". Det hadde det gjort hvis vi ikke hadde kommet i gang med EØS-avtalen. EF vil ikke innlede formelle forhandlinger med nye kandidater før etter 1993. I Norge har vi lagt vekt på å disponere kreftene riktig. Det er ikke noe tidspress i spørsmålet om å trekke konklusjoner om vår holdning til medlemskap. Men det indre marked vil stå der fra 1.1.93. Derfor haster det med å få EØS-avtalen på plass.

For alle EFTA-landene - enten de har søkt om medlemskap i EF eller kan komme til å gjøre det - er EØS-avtalen like nødvendig. Ikke noe EFTA-land kan påregne å bli medlem av EF før tidligst i 1995-1996. Men vi trenger et felles regelverk lenge før det. EØS-avtalen vil vi trenge gjennom flere år, uansett.

Vår nye Europa-debatt må ikke bli noen reprise på debatten i 1972. Europa er noe annet enn dengang. Det som var delt, er blitt helt. EF er blitt noe annet enn det var - noe annet enn mange fryktet - og noe annet enn det andre håpet. Noen legger seg igjen på en svært så skråsikker argumentasjon. Jeg tror ikke dette vil svare seg. Mange er usikre og søkende. De ønsker ikke slagord, men informasjon. Vi må kjenne oss trygge. Som ansvarlig Regjerings-parti skal Arbeiderpartiet føre en politikk som kan samle

nasjonen, ikke splitte den. Debatten skal legges opp på en slik måte. Vi skal fokusere mer på de riktige spørsmålene enn på de ferdiglagde svarene.